

українськомовного медіа та культурних продуктів; підготовка кадрових ресурсів для забезпечення функціонування державної мови в адміністративних і судових інституціях. Особливо важливо забезпечити реабілітацію громадян, які зазнали мовної дискримінації під час окупації.

Функціонування державної мови на тимчасово окупованих територіях України та дотримання мовних прав громадян є головними елементами захисту національних інтересів. Окупація спричинила серйозні порушення мовних прав, що вимагає активних дій з боку держави для реінтеграції та відновлення мовного середовища після деокупації. Ефективна мовна політика, що базується на принципах права та справедливості, є запорукою успішної інтеграції тимчасово окупованих територій в загальнодержавний простір.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

2. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

Кладько Дарія,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

професор кафедри мовної підготовки
навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент **Ялова О. В.**

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ МОВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Окрім корінних жителів, в Україні проживають національні меншини. Їх мови є невід'ємною частиною культурної спадщини держави та підтверджують наявність осілого населення на наших територіях ще з давніх часів.

Національні меншини (спільноти) є невід’ємними, інтегрованими та органічними частинами українського суспільства.

2003-го року Україна ратифікувала європейську хартію регіональних мов. Цим вона зобов’язалася захищати регіональні мови від зникнення. Також було визначено список регіональних мов: кримськотатарська, угорська, російська, білоруська, гагаузька, грецька, болгарська, єврейська (гебрейська та ідиш), німецька, румунська, польська, молдовська та словацька. [7]

«Приблизно 20% населення України складають національні меншини. За кількістю усіх нацменшин, а їх близько 130 згідно з останнім переписом населення, Україна одна з найбільш поліетнічних країн в Європі принаймні. Всі нацменшини України продемонстрували, що вони є українцями перш за все», – зазначив заступник голови Державної служби України з етнополітики та свободи совісті Ігор Лоссовський на прес-конференції в Медіацентрі Україна-Укрінформ. [1] Відповідно можна зробити висновок, що мови національних меншин дуже поширені на території нашої держави. Багато дітей переймають від батьків спілкування рідною мовою вдома. Для учнів з національних меншин вивчення їхньої мови може бути важливим інструментом для підтримки рідної культурної спадщини. Це має позитивний вплив на їхню самосвідомість та почуття власної приналежності. Вивчення мов національних меншин у школах має широкий спектр переваг і для інших учнів. Адже таким чином, вони підтримуватимуть національні меншини та покращать свої мовні навички.

У дитячих садках і в 1–4 класах комунальних шкіл діти з будь-якої національної меншини можуть навчатися їхньою рідною мовою, вивчаючи при цьому державну мову. Також у закладах освіти відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше мовами – державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу [3].

Протягом 2022–2023 навчального року було проведено дослідження, згідно з яким Державна служба якості освіти України у співпраці з Уповноваженим із захисту державної мови підготували звіт щодо забезпечення функціонування української мови в освітньому процесі шкіл:

У 2021–2022 навчальному році 82 % вчителів послуговувалися виключно україномовними матеріалами, а у 2022–2023 навчальному році цей показник зріс до 93 %. Крім

того, відсоток учителів, які використовували російськомовні матеріали, зменшився з 4 % до 0 % у відповідний період. Ця тенденція також відображається у відповідях батьків учнів і старшокласників. Такі зміни свідчать про зростаючу важливість української мови як основної мови комунікації у навчальному процесі.

Зауважимо, що 49 % опитаних учнів спілкуються виключно українською мовою під час перерв, а 58 % – під час уроків. Однак навіть під час уроків старшокласники підтримують розмову між собою як українською мовою, так і російською.

Учителі використовують різноманітні методи та стратегії для заохочення учнів до використання державної мови з метою її збереження та розвитку, запровадженню культури та ідентичності. Обираючи цікаві методи викладання та використовуючи мовні ігри, вони створюють навчальне середовище, в якому українська стає природною та невід’ємною частиною навчального процесу [4].

Також варто додати, що особливістю 2022 року можна вважати кардинальне скорочення кількості закладів, класів та учнів, що вивчають російську мову [6].

Відповідну динаміку ілюструють дані Інституту освітньої аналітики. Кількість закладів, у яких вивчалася російська мова як окремий предмет на момент 2021/2022 н. р. становила – 3051, а в 2022/2023 н.р. уже всього 29. Кількість класів, у яких вивчалася російська мова як окремий предмет на момент 2021/2022 н. р. становила – 21968, а в 2022/2023 н.р. уже всього 192. Кількість учнів, які вивчають російську мову як окремий предмет на момент 2021/2022 н. р. становила – 454792, а в 2022/2023 н.р. уже всього 3950 [6].

Але варто зауважити, що всупереч законодавству, усе ж таки в деяких школах були порушення щодо використання мов.

У 2022/2023-х роках окрім російської, виникали проблеми також із застосуванням угорської мови. Порушення статті 21 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (застосування недержавної мови в освітньому процесі) виявили у декількох закладах середньої освіти [6]. Для прикладу, розглянемо випадок у Виноградівській загальноосвітній школі I-III ступенів №3 імені Жігмонда Перені Виноградівської міської ради Закарпатської області. Там викладання усіх предметів здійснювали за «білінгвістичним принципом», тобто всупереч закону предмети викладали

одночасно двома мовами: 70 % – угорською, 30 % – українською [6].

Згідно з абзацом третім частини першої статті 21 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», особам, які належать до національних меншин України, гарантується право на навчання в комунальних закладах освіти для здобуття дошкільної та початкової освіти, поряд із державною мовою, мовою відповідної національної меншини України. Це право реалізується шляхом створення відповідно до законодавства окремих класів (груп) із навчанням мовою відповідної національної меншини України поряд із державною мовою і не поширюється на класи (групи) з навчанням державною мовою. Отже, з цього можемо зробити висновок, що мова національної меншини не повинна переважати державну в освітньому процесі.

Підсумувавши вище вказані матеріали та дані статистики, варто сказати, що в Україні активно вивчаються мови національних меншин у школах, для учнів з національних меншин вивчення їхньої мови є важливим інструментом для підтримки рідної культурної спадщини. Також варто додати, що з кожним роком застосування державної мови також поширюється та популяризується серед школярів, а порушень із використанням мов у питаннях освіти стає все менше.

Список використаних джерел

1. Нацменшини становлять близько 20% населення України: Держетнополітики 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3798593-nacmensini-stanovlat-blizko-20-naselenna-ukraini-derzetnopolitiki.html>.

2. Закон України «Про національні меншини (спільноти) України» (редакція від 10.12.2023, чинний).

3. Усе про освіту національних меншин України 2024. URL: <https://osvita.ua/school/topics/91389/>.

4. Українська мова в освітньому процесі. Результати дослідження. 2023. URL: <https://osvita.ua/school/90515/>.

5. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (редакція від 31.12.2023, чинний).

6. За 2022-2023 рік кількість шкіл, де вивчають російську, кардинально скоротилася – звіт мовного омбудсмена 2023. URL:

<https://nus.org.ua/news/za-2022-2023-rik-kilkist-shkil-de-vyvchayut-rosijsku-kardynalno-skorotylasya-zvit-movnogo-ombudsmena/>.

7. Мови національних меншин в Україні. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3408253-movi-v-ukraini.html>.

Ксюк Катерина Миколаївна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:
старший викладач кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ **Проценко Г. П.**

СУЧАСНА МОВНА СИТУАЦІЯ НА ЛУГАНЩИНІ ТА ДОНЕЧЧИНІ

Функціонування української мови залежить від стану мовної політики в державі, освіті, від культурних традицій народу і, як зараз, воєнного стану в країні, окупації певної території. Мовна політика є частиною національної політики, органічним складником певного політичного спрямування держави, і дослідження мовної ситуації є важливим складником її формування та реалізації.

Мовна ситуація, яка склалася в Україні, зумовлена неоднорідністю українського мовного простору як за територією поширення, так і за сферами застосування, що призводить до порушення мовно-культурної єдності, випадків непорозуміння, дає підґрунтя для спекуляцій щодо мовної теми. Зокрема, мовне питання використовується і державою-агресором у риторичі щодо мотивів її збройної агресії у Донецькій і Луганській областях та тимчасової окупації територій Автономної Республіки Крим і м. Севастополя [2].

Мовна ситуація на Луганщині та Донеччині є складною і багатогранною, вона сформувалася під впливом історичних, соціальних, політичних та економічних чинників. Донбас (Донецька та Луганська області) завжди був регіоном, де перепліталися різні культури і мови, і це значно вплинуло і на сучасну мовну картину.

Варто розглянути історичний контекст. Розвиток української мови на Донбасі відбувався переважно в